

Hoe kan de drie-eenheid uitlegd worden op basis van Bijbelteksten?

Zonder het begrip drie-eenheid te gebruiken, gingen de eerste christenen er al van uit dat de ene God zich op verschillende manieren bekendmaakte. In de volgende Bijbelblog laat Riemer Roukema zien hoe ze daarmee omgingen.

Bijbelblog

Riemer Roukema

Veel christenen stellen zich God voor als Vader, Zoon en heilige Geest, en spreken van Gods drie-eenheid. Die term komt nergens in de Bijbel voor, dus de vraag hierboven is begrijpelijk. Het lijkt een echt protestantse vraag, want protestanten willen zich voor hun geloof meestal oriënteren op de Bijbel. Zij willen graag de dingen van het geloof uitleggen, dus ook begrijpen. De uitdrukking 'drie-eenheid' lijkt heel onlogisch te zijn en moeilijk uit te leggen. Want hoe kan iets tegelijk één en drie zijn? Hiernaast wordt uiteengezet dat 'drievoudigheid' eigenlijk een betere term zou zijn. Maar hoe kwamen de christenen ertoe, God daarmee aan te duiden?

Volgens christenen was Gods Geest in het bijzonder aanwezig geweest in Jezus, maar ook zichzelf hadden die Geest ontvangen

Het optreden van Jezus van Nazaret staat aan de basis van het geloof in Gods drievoudigheid. Allerlei mensen hebben in Jezus God herkend. Zij geloofden dat hij door God naar de mensen was gestuurd en dat hij God vertegenwoordigde. Hij was, zagezegd, God in eigen persoon. Men sprak ook over hem als 'Zoon van God'.

In Johannes 10:33 wordt Jezus ervan beschuldigd dat hij zichzelf voor God uitgaf. Die beschuldiging was niet terecht, want Jezus duidde zichzelf niet als God aan. Wel waren christenen van de begintijd ervan overtuigd dat Jezus na zijn dood aan het kruis bij God in de hemel was opgenomen. Daar had hij de naam van God ontvangen. Zo staat dit in Paulus' brief aan de Filippijzen 2:9-11.

Maar als God in Jezus naar de wereld was gekomen, geloofde men dan dat God toen alleen in hem aanwezig was? Betekende dit – bij wijze van spreken – dat de hemel tijdelijk leeg was omdat God naar de aarde was afgedaald in de persoon van Jezus? Nee, zo zagen de eerste christenen dat niet. God ('de Vader') was en bleef God van de hele wereld. Wel geloofden zij dat God in het bijzonder in Jezus aanwezig was. Jezus was dus veel meer dan een begaafd mens.

Dat Jezus voor de eerste christenen veel meer was dan een bijzon-

der mens, blijkt ook uit hun gebeden. Na Jezus' aardse leven riepen zij in hun gebeden niet alleen God de Vader aan, maar ook Jezus Christus (zie bijvoorbeeld Handelingen 7:59 en 1 Korintiërs 1:2). Dat zij tot Jezus baden, duidt erop dat zij ook hem als goddelijk beschouwden. Het lijkt er dan misschien op dat christenen in twee verschillende goden geloofden, maar zo beleefden ze dat niet. Ze zagen God de Vader en zijn Zoon Jezus als een eenheid. Daarom baden zij tot God de Vader 'in de naam van Jezus' (vgl. Johannes 14:13-14; 15:16; 16:26). Dat betekent dat zij God aanspraken via Jezus. Ze wilden God en Jezus dus niet van elkaar scheiden.

De Geest van God

Daarmee zijn we er nog niet. Tijdens zijn optreden was Jezus geïnspireerd door Gods Geest, zo lezen we in de vier evangeliën (bijvoorbeeld Lucas 3:21-22 en 4:14, 18). Dankzij Gods Geest was hij ertoe in staat mensen te bevrijden van de demonen waardoor ze gekweld werden (Matteüs 12:28).

Gods Geest wordt ook in het Oude Testament al genoemd (bijvoorbeeld Genesis 1:2, Psalm 51:13, 104:30 en Jesaja 42:1; ook wel vertaald met 'adem'). Die Geest werd daar gezien als Gods adem waarmee hij mensen en de hele schepping bezielde.

Christenen geloofden dat Gods Geest in het bijzonder aanwezig was geweest in Jezus, maar ook dat zichzelf die Geest hadden ontvangen. Zij ervoeren dat Gods heilige Geest, ofwel de Geest van Jezus, in hen woonde. Dat had Jezus zo aangekondigd, en zo werd dat sinds het pinksterfeest beleefd (Matteüs 3:11, 10:20, Johannes 14:16-17, 15:26, 16:7, Handelingen 2 en Romeinen 8:1-11). Naast Jezus was die Geest dus weer een andere gestalte van God.

Die Geest was in zekere zin God zelf, maar wordt in de Bijbel toch vaak van God 'de Vader' onderscheiden. Paulus schrijft zelfs dat die Geest voor de gelovigen bidt tot God (Romeinen 8:26-27). Op andere plaatsen noemt Paulus God, Christus en de Geest vlak na elkaar. Bij het opsommen van een aantal gaven van de Geest varieert hij in het noemen van de Geest, de Heer (Jezus Christus) en God (1 Korintiërs 12:4-6). Een van zijn zegenwensen luidt: 'De genade van de Heer Jezus Christus, de liefde van God en de gemeenschap met de heilige Geest zij met u allen' (2 Korintiërs 13:13). Uit zulke teksten blijkt dat hij God, Jezus Christus en de Geest op één lijn plaatste. In de brieven van Paulus is geen leer van Gods drievoudigheid te vinden, maar wel de voorstelling dat God zich in die drie gestalten had bekendgemaakt. Vandaar dat hij in zulke teksten God, de Heer Jezus Christus en de Geest in één adem noemde.

Geen statische God

Paulus was niet de enige die leefde en geloofde met dat drievoudige schema. De manier waarop in het

Het blijft een uitdaging om de drie-eenheid in een beeld te vatten. Hierboven de manier waarop het in 1471 geschilderd werd op het hoogaltaar van de Triniteitskerk in Mosóc in het huidige Slowakije. Dit werk, van 137 bij 107 cm, wordt bewaard in het Hongaars Nationaal Museum in Boedapest. Foto: Wikimedia Commons

Al heel vroeg werd de doop bediend in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest. Dat heeft de hele kerk overgenomen

evangelie van Johannes Jezus' afscheidswaarden zijn geformuleerd, laat dat ook zien. Regelmatig worden daar God, de Geest en Jezus nauw met elkaar in verband gebracht (bijvoorbeeld Johannes 14:16-17; 14:26; 15:26; 16:12-15).

Het aller duidelijkst komt dat drievoudige schema tot uiting aan het eind van het evangelie van Matteüs. Na zijn opstanding zegt Jezus daar tegen zijn volgelingen dat zij alle volken tot zijn leerlingen moeten maken. Daarbij moeten zij hen dopen 'in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest'. Het is voor velen moeilijk voor te stellen

dat de verzen Jezus dat letterlijk zo heeft gezegd. Maar in ieder geval mogen we ervan uitgaan dat in de gemeente waarvoor Matteüs schreef de doop zo werd bediend: in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest. De hele kerk heeft die doopwoorden overgenomen. Met die woorden werd een gelovige ingelijfd bij de ene God die zich als de hemelse Vader, en in zijn Zoon Jezus Christus, en in de kracht en bezieling van de heilige Geest had bekendgemaakt.

Ook deze doopformule bevat geen uitgewerkte leer van Gods drievoudigheid. Maar die woorden getuigen wel van een besef, dat vanaf het begin met de kerk is meegegaan: de ene God is niet statisch, maar dynamisch en beweeglijk. Hij overziet de hele wereld en de hele geschiedenis, maar in de persoon van Jezus is hij ook mensen komen opzoeken om hen op Gods koninkrijk te wijzen en op te roepen hun leven daarop in te stellen. Met zijn Geest heeft hij niet alleen Jezus bezielde, maar wil hij leven in alle mensen die zich op hem richten.

Toch één God

Het is dus niet zo vreemd dat de kerk al in haar begintijd is gaan spreken over Gods drievoudigheid (trias). Toch waren de christenen ervan overtuigd dat zij niet in drie verschillende goden geloofden. Voor

hen ging het vanzelfsprekend om de ene God die zich op verschillende manieren bekend maakte. Dat God één is, staat bijvoorbeeld in Deuteronomium 6:4, Marcus 12:30 en 1 Korintiërs 8:4-6. Vandaar dat niet alleen de termen 'drievoudigheid' ofwel 'triniteit' worden gebruikt, maar ook vaak 'drie-eenheid'.

Het is misschien niet eenvoudig, maar wel mogelijk om de 'drie-eenheid' uit te leggen op grond van Bijbelteksten. Maar hebben we daarmee alles begrepen? Nee. Want God gaat ons denken en verstand uiteindelijk te boven. De menselijke woorden die wij voor God gebruiken blijven gebrekkig. Ook dat besef komt in de Bijbel voor (bijvoorbeeld in Romeinen 11:33, 1 Korintiërs 13:9-12 en Filippijzen 4:7).

Prof. dr. Riemer Roukema is onderzoekshoogleraar Vroeg Christendom aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU), Groningen

Het Friesch Dagblad neemt een aantal Bijbelblogs van docenten van de PThU over waarin zij vragen over de Bijbel beantwoorden. De gehele serie is online te vinden op www.pthu.nl/bijbelblog. Vragen die aanleiding kunnen zijn voor nieuwe blogs, kunnen gemaild worden aan bijbelblog@pthu.nl